

Vrouwen gaan niet vreemd

Wednesday Martin

Vrouwen gaan niet vreemd

Mythes over 'het zwakke geslacht'

Vertaald door Ton Heuvelmans, Sjaak de Jong
en Ireen Niessen

2018 Prometheus Amsterdam

Bepaalde namen en persoonlijke details zijn veranderd.

Oorspronkelijke titel *Untrue*

© 2018 Wednesday Martin

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en
Ton Heuvelmans, Sjaak de Jong en Ireen Niessen

Omslagontwerp Robbie Smits

Foto omslag Michalina Woźniak/Trevillion Images

Foto auteur Elena Seibert

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3211 8

‘We weten in feite niet eens wat de oorzaak is van seksualiteit... Het hele onderwerp is vooralsnog verborgen in het donker.’

CHARLES DARWIN, ‘ON THE TWO FORMS, OR DIMORPHIC
CONDITION, IN THE SPECIES OF *PRIMULA*, AND ON
THEIR REMARKABLE SEXUAL RELATIONS’, 1862

‘Ons wereldbeeld belemmert onze verbeeldingskracht.’

PATRICIA GOWATY, HOGLERAAR ECOLOGIE EN
EVOLUTIONAIRE BIOLOGIE AAN DE UNIVERSITY OF
CALIFORNIA IN LOS ANGELES

‘Every sensible woman got a back door man.’

SARA MARTIN, ‘STRANGE LOVIN’ BLUES’, 1925

Inhoud

Inleiding – De overspelige vrouw	9
1 Uit het keurslijf	25
2 Vrouwen die te veel van seks houden	54
3 Hoe vrij zijn we?	78
4 En toen kwam de ploeg...	110
5 Bij de Himba	149
6 Bonobo's in het paradijs	201
7 Betekenisvol anders	238
8 De liefde voor de ontrouwe vrouw	271
9 Het leven is kort. Hoor je ontrouw te zijn?	310
Nawoord – De beslissing aan de vrouw	317
Noten	323
Noot van de auteur	379
Woord van dank	381
Register	383

Inleiding

De overspelige vrouw

OVERSPELIG.

Het is een beladen woord dat vooral voor vrouwen wordt gebruikt. Het choqueert en het prikkelt. Het wekt associaties op – denk aan een zijden jurk tegen een maatpak – en creëert zo een zekere onrust. De overspelige vrouw heeft iets film-noirachtigs; ze zou een gescheiden vrouw uit de jaren vijftig kunnen zijn. Ze draagt naadkousen. Ze is geen meisje meer en geen engelachtig type. En hoewel we misschien een hard oordeel over haar vellen, moeten we toegeven dat ze bepaald niet saai is.

In tegenstelling tot ‘overspelige’ en overspel klinkt monogamie... nou, bijna letterlijk monotoon. Monogamie klinkt ook als iets gezelligs om op te zitten – ‘Nestel je lekker tegen me aan op de monogamie’ – en uiteindelijk hebben we het over iets vergelijkbaars. Monogamie is de emotionele, culturele en seksuele maatstaf in onze samenleving, de plek waar we ons comfortabel voelen. Seksuele exclusiviteit is het terrein, vertellen we onszelf, van goed aangepaste, gezonde en verstandige mensen. Overspel en de overspelige vrouw staan ver af van wat we kennen, van ons referentiepunt dat geborgenheid en veiligheid biedt. Zo beschouwd is het woord ‘overspelig’ niet alleen maar sexy en interessant; het heeft een taxo-

nomische, diagnostische bijklank, met een zweem van niet alleen het ongeoorloofde en immorele, maar van een ziekte. En dat is niet zo gek. Veel psychologen, antropologen en wetenschappers hebben monogamie en paarvorming geïdealiseerd en beweerd dat deze levenswijze ‘van nature’ bij vrouwen hoort, en zelfs dat de heteroseksuele dyade [twee-eenheid] de reden is waarom de mens is gaan domineren waar andere mensachtigen in het stof beten. Van het door biologen verspreide idee dat het eitje van de vrouw een kostbaar kleinood is terwijl er van mannelijke zaadcellen der tien in een dozijn gaan; tot de lang onbetwiste aanname (sinds Darwin) van primatologen dat mannen, die profiteren van het hebben van meer dan één partner, strijden om seksueel passieve vrouwen, die op hun beurt op zoek zijn naar die ene geweldige vent; tot specialisten op het gebied van de geestelijke gezondheid en sociale wetenschappen die ervan uitgaan dat mannen en vrouwen zijn ‘geprogrammeerd’ of voorbestemd om steeds weer dezelfde gendergerelateerde dans uit te voeren: vrijwel alles vertelt ons dat ontrouw, met name voor vrouwen, onbetamelijk en een taboe is.

Maar toch.

Vrouwen hebben lustgevoelens en vrouwen gaan vreemd. En dat wekt woede op. Shere Hite moest het ontgelden, ontving doodsb bedreigingen en week uiteindelijk uit naar Europa nadat ze had gesuggereerd dat 70 procent van ons vreemdgaat. Andere statistieken over ontrouw van vrouwen variëren van slechts 13 procent tot maar liefst 50 procent; veel deskundigen opperen dat de cijfers hoger zouden kunnen liggen, gegeven het onevenredige, brandende stigma dat kleeft aan een vrouw die het toegeeft. Want zeg nou zelf, wie biecht er nou graag op dat ze niet trouw is? In elk geval is het glashelder dat na de tweede feministische golf, die meer autonomie, verdienvermogen en carrièrekansen met zich meebracht, en met alle mogelijke digitale connecties van tegenwoordig, vrouwen volgens sociologen bezig zijn om de ontrouwkloof te dichten. We praten er alleen niet over.

Althans niet luider dan fluisterend.

‘Ik denk eigenlijk niet dat je mij moet hebben, want ik ben heel... anders dan anderen...’ beginnen de meeste vrouwen die ik gesproken heb wanneer we elkaar ontmoeten voor een gesprek. Hoezo? vraag ik me af.

‘Want ik heb een heel sterk libido. En... ik geloof niet dat ik in de wieg ben gelegd voor monogamie,’ vertellen ze me dan aarzelend, de een na de ander. We praten onder het genot van een kop koffie in een persoonlijk gesprek, of via de telefoon. Ze zijn bang dat ze ‘de data zullen vervuilen’ met hun ongebruikelijke eigenaardigheid. Ze denken dat ze uitzonderingen zijn die uitschieters veroorzaken. Ze zijn anders dan andere vrouwen, voeren ze aan, en daar geloven ze zelf in. Maar als de ene na de andere vrouw met een vaste relatie je vertelt dat ze in seksueel opzicht afwijkt – omdat ze meer zin heeft in seks dan je zou verwachten, omdat ze de neiging heeft om die buiten de deur te zoeken – kun je niet om het gevoel heen dat ‘afwijkend’ eigenlijk ‘normaal’ is en dat ‘normaal’ hoognodig opnieuw gedefinieerd moet worden.

Vrouwen gaan niet vreemd is een boek dat een standpunt uitdraagt: namelijk dat wat we verder ook van ze vinden, vrouwen die monogamie afwijzen moedig zijn, en dat we kunnen leren van hun ervaringen en drijfveren. Niet alleen omdat vreemdgaan door vrouwen verre van ongebruikelijk is, maar ook omdat het feit dat het gebeurt en onze reacties erop nuttige parameters van vrouwelijke anatomie zijn, en van de prijs die vrouwen blijven betalen voor het zich toe-eigenen van privileges die in het verleden aan mannen toebehoorden. Dit boek omvat geen volledig overzicht van de literatuur over vreemdgaan, hoewel ik wel verwijs naar de tientallen artikelen en boeken uit diverse vakgebieden die ik heb gelezen om inzicht te krijgen in het onderwerp. Maar tegenover de vele onderzoeken die ik citeer, en die suggereren dat seksuele omgang buiten de relatie een sociale en voortplantingsstrategie betreft die vrouwen in de loop der millennia

veel heeft opgeleverd, staan andere onderzoeken die dat betwisten. Ik ben slechts de gids die mijn opvatting deelt – gestaafd door de sociale wetenschap en andere wetenschappen waar ik me op heb gebaseerd, en waar ik naar werd verwezen door deskundigen die naar mijn overtuiging de vooringenomenheid op hun expertisegebied corrigeren – dat het gedrag dat we tegenwoordig zien als vrouwelijke promiscuïteit een opmerkelijke en fascinerende geschiedenis en voorgeschiedenis kent, en een minstens zo intrigerende toekomst heeft. En dat onbevooroordeelde bestudering vanuit meerdere perspectieven wenselijk is. Al veel te lang hebben we onze seksuele moeilijkheden en slippertjes uitsluitend bij therapeuten en psychologen neergelegd, in de veronderstelling dat de issues van persoonlijke, zelfs pathologische aard zijn – vooral geworteld in onze emotionele bagage, het gezin waarin we opgroeiden, onze eigen problemen met vertrouwen en verbintenissen – en in de veronderstelling dat er een oplossing voor zou bestaan. Maar deze ogenschijnlijk persoonlijke kwesties – hoe en waarom we seks hebben, waarom we worstelen met monogamie – hebben ook diepe historische en prehistorische wortels. Biologische factoren, sociale controle, culturele context, ecologieën: de vrouwelijke seksualiteit en ons ‘keuzemenu’ worden gevormd door al deze elementen en meer. Een nieuw licht werpen op een onderwerp dat zo complex is als vrouwelijke ontrouw – en onze vaak verhitte reactie erop – vereist mogelijk meerdere gezichtspunten. De sociologie, evolutionaire biologie, primatologie en literatuurwetenschap zijn slechts enkele vertrekpunten die ons inzicht kunnen vergroten en de overspelige vrouw in een nieuw kader kunnen plaatsen waar ruimte is voor meer empathie en begrip voor haar – en voor onszelf.

Dit boek is dus een werk waarin interdisciplinaire culturele kritiek wordt geuit. Het distilleert en verzamelt de research van diverse deskundigen, en laat die samensmelten met mijn eigen meningen en interpretaties van allerlei informatie uit weten-

schappelijke artikelen, onderzoeken door sociologen, maar ook popsongs en films. Ik heb dertig deskundigen gesproken uit vakgebieden als de primatologie, culturele en biologische antropologie, psychologie, seksuologie, sociologie en gezondheidszorg, en uit bewegingen die pleiten voor een vrije levensstijlkeuze. Ik wilde ook het perspectief meenemen van mensen die zelf te maken hebben gehad met vrouwelijke ontrouw. Vanuit die gedachte heb ik anekdotes en langere verhalen opgetekend van vrouwen en mannen die ik heb geïnterviewd, qua leeftijd variërend van twintig tot drieënnegentig, maar ook inzichten en observaties van mensen met wie ik in informelere context over het onderwerp heb gepraat (zie de noot van de auteur voor details). Geen enkel gesprek was saai. Vrouwen die geen seksueel exclusieve relatie willen, kunnen niet over één kam worden geschoren – en de meesten van hen waren in mijn beleving volkomen normaal. Maar wat ze allemaal gemeen hebben, is dat ze iets durven te doen waarvan wij te horen hebben gekregen dat het immoreel is, tegen de sociale regels, een schending van onze diep ingebakken ideeën over hoe vrouwen van nature zijn en ook zouden moeten zijn. Zoals sociologe Alicia Walker opperde, schenden vrouwen door vreemd te gaan niet alleen een sociaal script maar ook een gekoesterd genderscript.

De vrouwen die ik heb gesproken, vormen geen representatieve groep; daar ging en gaat het niet om. Ze zijn verhalenvertellers – soms berouwvol, vaak met schuldbevuste of tegenstrijdige gevoelens, bij tijd en wijle opstandig en zonder berouw over hun gedrag – die kleur en invulling geven aan de werkelijkheid van de vrouwelijke ontrouw waarover ik las in wetenschappelijke onderzoeken en tijdschriften, en waarover ik leerde van deskundigen. Ze vormen het gezicht van de statistieken en zijn de protagonist in hun eigen vertelling, maar figureren ook in het grotere verhaal van de ambivalentie die onze cultuur tentoonspreidt tegenover vrouwen die vreemdgaan.

Mijn belangstelling voor de obsessie in onze cultuur met vrouwen die vreemdgaan is voortgekomen uit mezelf. Toen ik in de twintig was, worstelde ik net als veel jonge vrouwen met monogamie en het (schrik)beeld van de overspelige vrouw. Ik verhuisde naar New York voor de dynamische intellectuele cultuur, het levendige nachtleven, de geestverwante mensen én de grote vijver van potentiële romantische en seksuele partners. Ja, New York leek me een prima plek om een geliefde te vinden, of een paar geliefden. En dat lukte. Ik was van plan om één man tegelijk te daten en die verhouding keurig te beëindigen voordat ik een andere zou beginnen, tot ik de ware jakob zou vinden, met wie ik zou trouwen, in de semigeaccepteerde traditie van de seriële monogamie. Zo deden de mensen dat.

Maar in de praktijk lag het toch wat ingewikkelder. Ik kwam in een patroon terecht: ik ging om met een man, had heerlijke seks, viel voor hem, bouwde iets serieus op en begon me dan te vervelen. De volgende stap was steeds om te proberen een zinkend schip te redden, om mijn libido ervan te overtuigen dat de relatie kon en moest werken. Welke leuke meid zou dat niet proberen? Wat voor jonge vrouw zou uit louter psychoseksuele verveling zonder sentiment, zonder enig gevoel voor romantiek gewoon doorgaan met haar leven? ‘Ben je mal, hij is helemaal geweldig,’ coachte ik mezelf en mijn libido. Maar mijn verlangens waren lastig te overtuigen en nog moeilijker om mee tot een akkoord te komen. Mijn libido had andere plannen: een nieuwe man opmerken, wederzijdse aantrekkingskracht voelen en daar actie op ondernemen. Er ontstonden telkens weer nare, pijnlijke scènes als ik werd betrapt of ermee voor de dag kwam. Eerlijkheid was niet de oplossing waarop ik had gehoopt. Direct zijn over mijn verlangens – ‘Ik vind het echt heel fijn met jou, maar ik wil ook graag afspreken met anderen’ of ‘Ik ben dol op je, maar monogamie is voor mij niet gemakkelijk’ – bleek iets te zijn waar mijn homovrienden, die het me hadden geadviseerd, mee wegkwamen

(volgens deskundigen die met hen werken, waren veel homostellen ‘consensueel non-monogaam’ avant la lettre). Maar mijn vrijers waren gekwetst, zoals ik in hun plaats misschien ook zou zijn geweest. Ze zeiden of deden dan iets grievends om revanche te nemen – suggereerden dat ik een slet was of liepen gewoon weg, ontdaan en van slag, zoals ik misschien ook zou hebben gedaan. Toch kon ik het niet verdragen dat ik ze dat rotgevoel gaf, en kon ik niet goed tegen het idee dat ik iets slechts had gedaan, dat ik slecht wás. En hoewel ik de neiging voelde om met anderen te scharrelen, en ik mijn interesse voor één man niet zo lang wist vast te houden als ik wenselijk vond, wilde ik zelf niet worden blootgesteld aan non-exclusiviteit. Hypocriet genoeg wilde ik er zelf verhoudingen naast hebben, maar wilde ik niet dat mijn partner zich met anderen inliet. Zoals een levendige, mooie, intelligente vrouw van eind dertig me vertelde: ‘Ik wil niet met een casanova samen zijn, maar ik wil zélf wel versieren.’ Natuurlijk voegde ze eraan toe: ‘Wat is er in godsnaam met me aan de hand?!’ Ze betreurde ook dat ze single en kinderloos was, en schreef dat toe aan haar ‘onvermogen om te settelen’, waarmee ze haar ‘onvermogen om monogaam te zijn’ bedoelde. Hoewel ze niet religieus of politiek conservatief was, had ze haar eigen rampzalige interpretatie van de Gevolgen van Vrouwelijke Ontrouw. En geldt dat niet voor ons allemaal?

Net als zij en veel vrouwen die ik geïnterviewd heb, leerde ik om over zulke kwesties indirect te zijn. Ik vroeg er niet naar en vertelde er niet over. Ik probeerde altijd een smoes klaar te hebben. Soms ging het maar nét goed. Een tijd lang had ik bewust geen relatie omdat zowel pogingen trouw te blijven als mezelf toestaan ontrouw te zijn, stressvol waren. Ik was er zeker van dat er iets mis met me was. Hoe kon het dat een jonge man die zowel in theorie als in de praktijk zo goed voor me was, na verloop van tijd, als ik hem beter leerde kennen, in seksueel opzicht steeds minder interessant voor me werd? Iedereen wist immers dat

vrouwen verlangden naar intimiteit en hechtheid. En verbinding.

Ondertussen gingen ook behoorlijk wat van mijn vrijers zelf vreemd, en dat kwetste me diep. Maar ik stelde geen diepgravende vragen bij hun overspel. Zo waren mannen nu eenmaal, toch?

In de circa tien jaren die volgden werkte ik, had ik sociale contacten en relaties en seks. Ik dacht dat ik volwassen zou worden en mijn 'enorme' libido zou ontgroeien, dat non-monogamie misschien een ontwikkelingsstadium was van de twintiger, en dat het wel zou veranderen als ik in de dertig was. Dan zou ik tot rust komen en het allemaal op orde brengen en zou het leven eenvoudiger worden. Maar zo ging het niet. Als ik een vaste relatie had, doofde de seksuele vonk binnen een jaar of twee, en vond ik dat ik faalde – ook omdat ik het probleem groot genoeg vond om bij diegene weg te gaan of elders opwinding te zoeken. Als ik geen relatie had, verlangde ik naar seks en ging ik ernaar op zoek. Daardoor voelde ik me een freak, aangezien iedereen weet dat mannen meer zin in seks hebben dan vrouwen.

Maar ik kwam er steeds meer achter dat vrouwen in mijn omgeving er ook mee worstelden. Nu mijn vriendinnen en ik ouder waren, hadden we meer levenservaring en konden we er gemakkelijker over praten. Zelfs degenen die in seksueel exclusieve relaties zaten, waren niet altijd trouw, in elk geval niet in gedachten. We fantaseerden over andere mannen, en sommigen ook over vrouwen. En daar hadden we het dan ook weer moeilijk mee. Sommige vriendinnen maakten een eind aan hun relatie. We verveelden ons in seksueel opzicht allemaal na een jaar of twee vastigheid, maar wat deed je eraan? Vreemdgaan kostte veel energie en er zat nogal een stigma aan vast. Maar als we dachten aan de passie en opwinding van seks met een ander, of overwoogen iets te doen wat we nog nooit hadden geprobeerd, leek dat het risico waard te zijn. Soms voelde het gewoon als een dringende noodzakelijkheid.

Waarom? Hadden we het maar geweten. Volgens primatologe en evolutionair biologe Sarah Blaffer Hrdy hadden mijn vriendinnen en ik te maken met wat typische dilemma's van tweevotige, semicontinu seksueel receptieve hoge vrouwelijke primaten die in de invloedssfeer van de landbouw leven. Onze leeftijd deed er niet veel toe; onze sekse wel. In tegenstelling tot alles wat we hadden geleerd en te horen hadden gekregen, hunkerden velen van ons naar variëteit en nieuwe seksuele ervaringen, en hadden we moeite met monogamie juist omdat we vrouwen waren. Aan de ene kant hadden we begeerten en neigingen die ooit heel nuttig waren. In bepaalde, niet ongebruikelijke ecologische omstandigheden was promiscuïteit een slimme voortplantingsstrategie, een manier voor een vroege vrouwelijke mensachtige of mens om de kans op sperma van goede kwaliteit te vergroten en zwanger te worden, met de maximale waarschijnlijkheid dat meerdere mannen bereid zouden zijn om haar tijdens de zwangerschap te steunen en na de geboorte voor haar en haar kroost te zorgen. Aan de andere kant conflicteerden deze diepgewortelde behoeften met een hedendaagse cultuur die ons, zelfs na de tweede feministische golf, vertelde dat vrouwen van nature kieskeurig, zedig en seksueel passief waren. En monogaam. Mannen wilden seks; vrouwen wilden op de rem trappen. Toch?

Het was een hele opluchting toen ik halverwege de dertig was en ik iemand trof die ik begeerde en liefhad, en bij wie ik me kon voorstellen dat ik met hem zou gaan samenleven en kinderen krijgen. Iemand die ik trouw zou kunnen blijven. Dat bracht de seksuele ruis in mijn brein een tijd lang tot rust. Ik raakte al snel zwanger en was daarna moe door de inspanningen die het vergt om voor een baby te zorgen, die een peuter werd, en een kleuter, waarna het hele proces zich herhaalde met een tweede kind. Maar toen de zwaarste fase van het moederschap achter de rug was, toen de voedingen en slapeloze nachten in het verleden lagen en ik weer mezelf werd, een volwassene die zeggenschap had

over haar eigen geest en lichaam, ontdekte ik dat er niet veel veranderd was, hoewel ik aan mijn linkerhand een trouwring droeg. Mijn echtgenoot en ik deden gelukkig weer aan seks – seks waar ik van genoot en die ik in ruime mate kreeg. Dus waarom was ik – in gedachten – dan toch ontrouw? Ik had fantasieën die ik niet wilde delen, dagdromen die levendiger waren dan alleen maar zacht en romantisch. Ik hield nog net zoveel van seksueel expliciete romans en films als vroeger, misschien nog wel meer. Verder werd ik soms verliefd op totaal ongeschikte figuren – mannen die getrouwd waren, of te jong of te oud voor mij. Ik voelde me ook aangetrokken tot vrouwen, hoewel ik vrij zeker wist dat ik niet lesbisch of biseksueel was. Wat voor echtgenote en moeder voelt zulke dingen?

Ik was nu ouder en mijn schrijverswerk gaf me een zekere mate van autonomie in mijn intellectuele en beroepsmatige bezigheden. Ik stelde vragen aan therapeuten en ruimdenkende vriendinnen die ook moeder waren, en aan deskundigen. Ook verdiepte ik me weer in de antropologie en primatologie, met name in wat er door feministische antropologen was geschreven, en in nieuwe, grensverleggende seksresearch door vrouwen. Wat was seksueel gezien normaal voor vrouwen? Waarom was het zo moeilijk om trouw te zijn?

Mijn lijst met vragen was lang. Ik wilde weten: wie is de vrouw die het buiten de deur doet? En waarom doet ze dat? Verschillen haar drijfveren van die van een man? Wat onderscheidt een vrouw die vreemdgaat van vrouwen die er alleen maar aan denken? Hoe ervaren vrouwen die vreemdgaan hun ontrouw en hoe gaan ze ermee om? En waarom hebben we als maatschappij een bepaald idee over deze vrouwen? Waarom zijn we ervan overtuigd dat ze in toom moeten worden gehouden, moeten worden gecorrigeerd en gestraft? Tot slot vroeg ik me af welke grotere lessen de overspelige vrouw ons kan leren – over vrouwelijk verlangen en vrouwelijke lust, over onze fixatie op vrouwen die we

‘onbetrouwbaar’ achten, en over het verleden, het heden en de toekomst van partnerschappen en verbintenissen.

Ik wilde ook weten welke veranderingen er voor jonge vrouwen hadden plaatsgevonden ten opzichte van mijn jongere jaren. En wat voor impact die hadden op de levens van vrouwen in verschillende leeftijdscategorieën, sociaal-economische groepen en identiteiten. Terwijl ik deze woorden schrijf, verschuift de grond onder onze voeten. #MeToo en de tegenreactie erop onderstrepen hoeveel er op het spel staat als het gaat om vrouwelijke seksuele autonomie. Ten tijde van dit schrijven blijven de media #MeToo framen door de betrokkenen te reduceren tot een paar categorieën: vrouwen als slachtoffer en als aanklager (dat zijn ze) en mannen als hetzij slechteriken (dat zijn sommigen) of mogelijk vals beschuldigde slachtoffers. Maar deze simpele framing laat weg wat naar mijn idee misschien het belangrijkste aspect is van wat vrouwen zeggen met hun #MeToo-verhalen: mannen mogen vrouwen niet meer vertellen, in woord of daad, dat seks iets is waar mannen alleen over beslissen. Mannen als Harvey Weinstein, Matt Lauer en Charlie Rose creëerden een omgeving waar mannen min of meer recht hadden op mooie vrouwen, als manier om die vrouwen hun macht te ontnemen en zichzelf machtiger te maken. Ondertussen houden mannen die de wens van de ander negeren of bagatelliseren een wereldbeeld in stand waarin vrouwelijke toestemming een extra is – of een obstakel dat weggewerkt moet worden. In deze gedachtegang is vrouwelijke lust louter een kers op de taart van datgene waar het echt om draait: wat mannen willen. De praktijken die deze mannen erop nahouden onderdrukken de vrouwelijke seksuele autonomie. #MeToo gaat daar tegenin en antwoordt: ‘Ik ben geen verlengstuk van jouw seksuele verlangens.’ Nu komt de volgende golf, met vrouwen die zeggen: ‘Mij seksueel lastigvallen, mij seksueel aanvallen, je niet houden aan de regels van expliciete toestemming, is niet langer een optie, want ik weiger te accepteren wat je tegen mij zegt als je deze din-

gen doet: dat bij seks niet mijn wil telt, maar die van jou. Ik heb echter mijn eigen seksuele verlangens en bedoelingen.’ Op het moment van schrijven voelt het uitspreken van die laatste zin misschien te gevaarlijk en ingewikkeld – wat zou er gebeuren met vrouwen die middels deze opstandige verklaring tegen onze oppervlakkige, reducerende mediacategorieën en de onderliggende gedachte ingaan? Voorlopig lijkt het beter om schuil te gaan achter het alom aanwezige, beschermende en vertrouwde idee dat vrouwen Het niet willen; en mannen wel.

Er is veel gezegd en geschreven over de vraag of #MeToo vrouwen in de slachtofferrol plaatst. En er is geklaagd dat expliciete toestemming niet romantisch is – en de dood in de pot voor het flirten. En dat #MeToo vrouwen in zekere zin berooft van hun eigen verlangen en zeggenschap. In mijn ogen gebeurt er precies het tegenovergestelde. Het logische vervolg is dat we beginnen na te denken over seks en seksualiteit met de vrouw als uitgangspunt, waarbij aandacht is voor het verlangen, genot en (voor)recht van vrouwen. Misschien dat #MeToo en #TimesUp in de komende maanden en jaren de culturele ruimte zullen openstellen voor een nieuwe realiteit: vrouwelijke aanspraak op seks. Zouden wij vrouwen onszelf kunnen gaan beschouwen als net zo gedreven als mannen om de opwinding, prikkeling en genoegens van seksuele exploratie na te streven? Zouden we gaan vinden dat we er net zoveel recht op hebben? En zo ja, wat zou er dan verder nog kunnen gebeuren? Hoe kan deze nieuwe kijk op de vrouwelijke seksualiteit – vanzelfsprekend autonoom, assertief en avontuurlijk – de grote Orde der Dingen veranderen? Wat kan het dichten van de kloof tussen mannen en vrouwen als het gaat om seksuele (voor)rechten betekenen? In veel opzichten wacht de overspelige vrouw al tijden tot we haar zullen inhalen. En hoe je het ook wendt of keert: vrouwen gaan meestal vreemd omdat ze het gevoel hebben dat ze aanspraak mogen maken op verbinding, begrip en – laat daar geen twijfel over bestaan – seks.

Een verschuiving – niet in de richting van alle vreemdgaande vrouwen, maar naar vrouwen toe die schrijven over de beschikking over onze eigen seksualiteit, als hoofdrolspeelsters in onze eigen verhalen – kan gedeeltelijk worden gestimuleerd door sociale media en technologie, van selfies tot vrouwvriendelijke apps als Bumble en Pure, die je helpen een sekspartner te vinden op slechts minuten van jouw locatie verwijderd. (Het motto van Pure is ‘Problems are for therapists, Pure is for fun’ en de *splash page* zegt: ‘Pretend like you’re strangers afterwards – no calls, no texts, no approaching in public.’ Sextechdeskundige Bryony Cole heeft me verteld dat verrassend veel gebruikers vrouw zijn.) ‘Mijn hele leven veranderde toen ik een iPhone kocht,’ vertelde een vrouw van in de twintig mij. ‘Een berichtje hoefde niet meer in het volle zicht op mijn scherm te verschijnen. Een opmerking op mijn Facebook-pagina kon iedereen zien, en bij een tweet kon mijn vriendje opmerken: “Wie is die vent die jouw tweets zo leuk vindt?” Nu kon ik apps gebruiken – Snapchat, Direct Messages op Instagram of waar dan ook – om contact te zoeken met mensen die ik lang niet gezien had en om losse contacten te leggen.’ Deze technologieën veranderen de seksuele ecologie waarin vrouwen leven. De geciteerde jonge vrouw maakt bijvoorbeeld deel uit van een hechte Dominicaanse gemeenschap waar mannen ‘de wacht houden’ over vrouwen; apps maken dat lastiger. Ze zorgen er ook voor dat we onszelf de vraag stellen wat in het digitale tijdperk als overspel geldt. Sexting? Flirterige berichtjes? Intieme e-mails zonder lichamelijk contact? Zullen er in de nabije toekomst seksrobots bestaan voor zowel mannen als vrouwen? Wat willen we ermee? Gaan we vreemd als we ze gebruiken?

En er is nog een nieuwe ontwikkeling: de polyamoriebeweging, die het afgelopen decennium is ontstaan en volgens deskundigen grotendeels wordt geleid door vrouwen. Polyamorie – in alle openheid een relatie hebben met meer dan één persoon tegelijk – is een optie die, net als het open huwelijk en het swingen

daarvóór, vrouwen nieuwe vrijheden kan brengen. Maar zou ze ook oude rolpatronen en stereotypen kunnen herbevestigen? En dezelfde stigma's, *slutshaming* en intermenselijk geweld kunnen oproepen die vrouwen die 'uit de pas lopen' lang geplaagd hebben? Een vrouw die toegang heeft tot middelen en macht of roem, zoals Tilda Swinton – die naar verluidt samenwoonde met zowel haar ex-partner als haar partner van dat moment, maar ontkende dat ze in een 'dubbele relatie' of 'ménage à trois' verwickeld was – kunnen misschien weggkomen met het hebben van een intieme relatie met twee mannen tegelijk. Maar hoe zit het met gewone vrouwen met een gemiddeld inkomen? Hoe zit het met gekleurde vrouwen, wier seksuele levens, verlangens en voorkeuren lange tijd onderwerp waren van bemoeienis en sociale controle? Zal polyamorie ook hun levens veranderen?

En wat betekent 'vrouwelijke ontrouw' eigenlijk in een context waar millennials steeds meer postbinair denken – en de verdeling tussen antinomieën die onze levens voorheen definieerden en betekenis creëerden, zoals heteroseksualiteit en homoseksualiteit, man en vrouw, trouw en ontrouw, afwijzen? Ik was verrast dat ik de zinsnede 'ik ben non-binair' vaak te horen kreeg van twintigers en dertigers die ik heb gesproken, en ik was onder de indruk van het feit dat veel mensen daar vol overtuiging naar leven.

Tot slot behandelt dit boek de 'vrouwelijke seksuele fluiditeit', een term die door psychologe Lisa Diamond is bedacht voor een tendens onder vrouwen om te voelen en soms te handelen buiten hun seksuele oriëntatie om, en de groeiende sociale acceptatie van die werkelijkheid. Toen Elizabeth Gilbert, auteur van *Eten, bidden, beminnen*, haar echtgenoot verliet voor haar beste vriendin, week ze af van de norm en paste ze tegelijkertijd in het profiel van vrouwen die liefhebben op manieren die flexibeler zijn dan binnen de categorieën die we momenteel gebruiken om ze te beschrijven. Hoe beïnvloedt seksuele fluiditeit onze huwelijken, partnerschappen, liefdesverhoudingen en vriendschappen? Gaat

een vrouw die erachter komt dat ze liever met een vrouw samen is dan met haar echtgenoot vreemd?

Gesprek na gesprek, artikel na artikel, deskundige na deskundige, ontdekte ik dingen die het beeld van de seksueel autonome vrouw verrijkten en tegelijk mijn veronderstelling tegenspraken dat mijn vriendinnen, de door mij geïnterviewde vrouwen en ikzelf op de een of andere manier afwijkend of extreem waren in onze seksuele verlangens, fantasieën en – in sommige gevallen – activiteiten. Hierdoor begon ik ook mijn diepgewortelde aanname dat er één juiste of beste manier was om deel uit te maken van een relatie in twijfel te trekken. De deskundigen en geïnterviewden die ik heb gesproken, de literatuur die ik heb geraadpleegd, het veldwerk dat ik heb gedaan, de anekdotes die anderen met me hebben gedeeld, gaven me een compleet nieuw inzicht in de manier waarop en de redenen waarom vrouwen seksuele exclusiviteit afwijzen of zouden willen afwijzen; hoe ze ermee omgaan; en wat het betekent om trouw te zijn.